

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.033
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.033 Київського університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота на підставі прилюдного захисту дисертації Дулі Аліни Володимирівни «Соціальна підтримка недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції» за спеціальністю 231 Соціальна робота 16 жовтня 2023 року.

Дуля Аліна Володимирівна, 1993 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2017 році Київський університет імені Бориса Грінченка за спеціальністю «Соціальна робота».

З 2019 року працює викладачем кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію виконано у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Лях Тетяна Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Здобувачка має 16 наукових публікацій за темою дисертації (із них 11 – одноосібних, 5 – у співавторстві), зокрема: 5 статей – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття – у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Scopus; 1 стаття – у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection; 9 наукових публікацій, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

Наукова стаття, опублікована у науковому виданні, включена на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. Дуля А. В. Соціально-психологічний портрет учасників АТО/ООС. *Ввічливість. Humanitas*. 2021. № 5. С. 19–23. ISSN 2786-4715. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.5.3> URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/article/view/319>

Наукова стаття, опублікована у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Scopus

1. Dulia A. V., Liakh T. L., Veretenko T. G. The Problems and Needs of the Families of Antiterrorist Operation Participants: Results of In-depth Interviews. *The New Education Review*. 2019. Vol. 55 (1). P. 220–230. ISSN 1732-6729. DOI: <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.18> URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/tner/847-tner2019/tner-v55/4094-tner2019118>

Наукова стаття, опублікована у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection

1. Dulia A. V., Liakh T. L., Veretenko T. G. Types of families of joint forces operation participants in the east of Ukraine and peculiarities of social work with them. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2020. Vol. 4. P. 211–221. ISSN 2256-0629. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2020vol4.5106> URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5106>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Трубавіна Ірина Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, зауваження та побажання:

1. У роботі авторка цілком обґрунтовано здійснила класифікацію типів сімей учасників антитерористичної операції (АТО/ООС) та окреслила їхні основні характерні ознаки. Водночас доцільно було в експериментальній частині дослідження чіткіше описати проблеми й потреби сімей учасників АТО/ООС відповідно до кожного визначеного нею типу сімей.

2. Дисертаційне дослідження значно б збагатилося, якби авторка описала модель налагодження недержавними організаціями міжвідомчої взаємодії (або соціального партнерства) в територіальних громадах, які впроваджували Комплексну програму «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС».

3. Не заперечуючи вагомість розробленої та впровадженої Дулею Аліною Володимирівною Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС», все ж таки виникають запитання. До означеної програми (як одна із цільових груп) були залучені матері учасників бойових дій. Чому участь у ній не брали татусі учасників бойових дій? Чим це спричинено?

4. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби Аліна Володимирівна знайшла можливість детальніше описати зміст заходів, які були впроваджені у межах реалізації Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС».

5. Побажання після захисту дисертації продовжувати працювати над темою, зробивши фокус на навчанні сімей учасників бойових дій жити в нових умовах з урахуванням набутого за роки війни досвіду.

Сергеєнкова Оксана Павлівна, доктор психологічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка, завідувач кафедри психології особистості та соціальних практик, зауваження та побажання:

1. Авторкою дисертаційного дослідження було вперше виділено основні типи сімей учасників АТО/ООС (сім'ї учасників АТО/ООС, де один із її членів

зараз перебуває в зоні бойових дій; сім'ї учасників АТО/ООС, де один із її членів повернувся із зони бойових дій; сім'ї учасників АТО/ООС, які розучились; сім'ї, де один із її членів є інвалідом війни; сім'ї загиблих учасників АТО/ООС), розкрито їхні характерні ознаки, проблеми і потреби, а також реакції дітей та дорослих на участь у бойових діях, одного із членів сімей (С. 50–58). На наш погляд, доречно було б виокремити та охарактеризувати, ще один тип сімей, а саме сім'ї, де обидва із подружжя перебувають в зоні бойових дій, або повернулися звідти.

2. У підрозділі 1.2 «Зміст, види та форми соціальної підтримки сімей учасників антитерористичної операції» здійснено ґрунтовний аналіз українського та зарубіжного досвіду соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС, визначено види соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС та влучно підібрані форми надання кожного із цих видів. На наш погляд, цю частину роботи можна було б підсилити за рахунок вивчення українського та зарубіжного досвіду соціальної підтримки окремих членів сімей учасників бойових дій, як-то: матерів, батьків, дружин, дітей різного віку.

3. У дисертації визначено форми роботи з сім'ями учасників АТО/ООС, що представлені авторкою відповідно до запропонованих нею видів соціальної підтримки (С. 79). Розкрито чіткий алгоритм соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС, який включає 4 етапи (діагностування, прогнозування, впровадження, моніторинг та оцінювання), авторкою розкрито зміст кожного етапу, завдання та результат (С. 85–86). На наш погляд, також доцільно було б запропонувати перелік форм роботи до кожного етапу соціальної підтримки.

4. У дисертації авторка презентувала результати опитування учасників АТО/ООС і скринінгу їхнього здоров'я (п. 3.2. С. 183–189). Нею діагностовано проблеми та встановлено потреби учасників АТО/ООС, виявлено рівень стресу. Визначено, що більшість опитаних учасників АТО/ООС повертаються із зони бойових дій зі змінами в типових реакціях (емоційні, фізичні,

поведінкові) та особливостях мислення, що ускладнює їхню адаптацію до мирного життя і впливає на міжособистісну та внутрішньо сімейну взаємодію. Дисертаційне дослідження значно б виграло, якби авторкою було розкрито труднощі, з якими стикаються саме учасниці бойових дій після повернення додому з війни, та визначено їхній психоемоційний стан. Це б дало можливість урахувати гендерний аспект соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС.

5. У своїй дисертації здобувачка подає цінні ідеї щодо соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС, презентує дієве програмно-змістове забезпечення соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС, практичні інструменти роботи з такими сім'ями. Рекомендовано підготувати на основі матеріалів дисертаційного дослідження підручник/посібник для використання у закладах вищої освіти, де здійснюється професійна підготовка студентів за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Слозанська Ганна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, зауваження та побажання:

1. Зазначимо, що заслуговує на увагу той факт, що у підрозділі 1.1 дисертаційної роботи авторка значну увагу приділила характеристиці сімей учасників АТО/ООС як об'єктів соціальної роботи, подала основні підходи до їх класифікації, висвітлила ключові проблеми, що спричиняють вразливість означених сімей, причини потрапляння їх у складні життєві обставини, окреслила функції сімей та аргументувала можливі обмеженості їх виконання. Варто підкреслити і доцільність запропонованого авторкою дослідження власного тлумачення поняття «сім'ї учасників АТО/ООС». Разом з тим, Дуля А.В. у тому ж підрозділі пропонує підхід до структурування отриманої в результаті дослідження інформації у два блоки: I блок присвячений характеристиці учасників АТО/ООС як об'єктів соціальної роботи; II блок –

сімей учасників АТО/ООС як отримувачів соціальних послуг. На нашу думку, вартувало б автору дослідження більш ґрунтовніше підійти до висвітлення основних напрацювань, що стосуються позиції учасників АТО/ООС саме у ролі об'єктів соціальної роботи.

2. Позитивно оцінюючи матеріал, поданий у підрозділі 1.2 дисертаційного дослідження щодо висвітлення змісту «соціальної підтримки», її видів, етапів упровадження, зазначимо, що автору дослідження вартувало б частину матеріалу, що стосується саме змісту «соціальної підтримки», подати більш структуровано у підрозділі, а основні напрацювання з позиції трактування власне базового поняття дослідження, отримані в результаті аналізу наукових джерел українських та зарубіжних учених, запропонувати у вигляді таблиці у додатках до дисертації. Доцільно було б також у цьому підрозділі приділити увагу аналізу форм соціальної підтримки учасників АТО/ООС та їхніх сімей, про що заявлено у назві самого підрозділу 1.2.

3. Вражає масштабами емпірична частина дослідження, яка представлена у двох розділах дисертації. Заслужують на увагу напрацювання автора дослідження, отримані в результаті проведення пілотного та констатувального експериментів. Однак, на нашу думку, автору дослідження вартувало висвітлити алгоритм, етапи проведення емпіричного дослідження в окремому підрозділі 2 розділу та розкрити зміст кожного із виокремлених етапів. Це б дозволило зрозуміти хід проведення дослідницько-експериментальної роботи та підсилило б значущість отриманих у результаті проведення пілотного, констатувального та формувального експериментів даних. У розділі 3 оприлюднено зміст та програмно-змістове забезпечення Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС», розробленої та реалізованої автором дослідження у процесі констатувального експерименту. Вважаємо, що вартувало б у підрозділі 3.1 не просто розкрити змістове наповнення та програмно-змістове забезпечення означеної програми, а наголосити на тому, які його аспекти/різновиди/форми/методи є дієвими та

ефективними в освітньому процесі, підкріпивши свої судження відповідними аргументами з наукової та методичної літератури.

4. У дисертації цінним є те, що здобувачка визначила різні види соціальної підтримки сім'ям учасників АТО/ООС. Рекомендовано у подальших дослідженнях розкрити зв'язок визначених видів соціальної підтримки і соціальних послуг, які на сьогоднішній день існують для учасників бойових дій та їхніх сімей.

Спіріна Тетяна Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, зауваження та побажання:

1. У дисертації авторкою вдало здійснено порівняльний аналіз завдань та напрямів роботи недержавних організацій щодо соціальної підтримки учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей, представлено результати у вигляді таблиці у додатку Е. На нашу думку, робота б значно виграла, якби дана таблиця була в основному тексті дисертації.

2. У підрозділі 3.1 «Розроблення та апробація програмно-змістового забезпечення соціальної підтримки недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції» розкрито зміст Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС» та зазначено, що комплекс заходів із соціальної підтримки здійснюється міждисциплінарною командою, до складу якої можуть входити соціальні працівники, соціальні педагоги, аніматори, юристи, фахівці центрів зайнятості, психологи, психотерапевти, арттерапевти, реабілітологи та ін. Робота значно виграла, якби авторка детальніше описала процедуру створення міждисциплінарної команди та алгоритм дій її членів у процесі реалізації Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС».

3. Розроблена та впроваджена Дулею Аліною Володимирівною Комплексна програма «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС» в

діяльність недержавних організацій охопила різні цільові групи, а саме: учасники АТО/ООС, дружини, батьки учасників АТО/ООС, діти. Також у межах цієї програми були запропоновані заходи для різних типів сімей (сім'ї учасників АТО/ООС, де один із її членів зараз перебуває в зоні бойових дій; сім'ї учасників АТО/ООС, де один із її членів повернувся із зони бойових дій; сім'ї учасників АТО/ООС, які розучились; сім'ї, де один із її членів є інвалідом війни; сім'ї загиблих учасників АТО/ООС), поза увагою залишились лише учасниці бойових дій. На нашу думку, доречно було до програми включити заходи, які були б спрямовані на учасниць бойових дій. Це дозволило б розкрити гендерний аспект соціальної підтримки.

4. Комплексна програма «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС» має шість тематичних блоків: «Інформаційна підтримка», «Правова підтримка», «Психологічна підтримка», «Соціально-педагогічна підтримка», «Соціально-гуманітарна підтримка» та «Допомога в соціальній адаптації та інтеграції», які передбачають великий спектр заходів, форм та методів роботи, що чітко визначені під цільову аудиторію. На нашу думку, робота значно виграла б, якби авторка представила не лише результати реалізації кожного тематичного блоку, але й детальніше описала, які форми та методи Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС» були найбільш ефективними.

5. У дисертації авторкою представлено зміст програми навчального змістового модуля «Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями» (С. 172–174) та результати навчання фахівців із соціальної роботи за даним модулем, які забезпечували реалізацію Комплексної програми «Соціальна підтримка сімей учасників АТО/ООС» (додаток М). Вважаємо, що результати навчання фахівців із соціальної роботи треба було б висвітлити у науковій статті. Це дозволило б мотивувати фахівців державних та недержавних організацій до підвищення професійної компетентності з питань соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС та якісного надання їм

соціальних послуг, адже зараз все більшої актуальності набуває питання здійснення соціальної роботи висококваліфікованими фахівцями.

6. Рекомендуємо передбачити в навчально-професійних програмах закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку студентів за спеціальністю 231 Соціальна робота, навчальну дисципліну «Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями».

Петрочко Жанна Василівна, доктор педагогічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, побажання:

1. У дисертації зроблено акцент на сімейно орієнтованості та міждисциплінарності у процесі соціальної підтримки сімей учасників АТО/ООС. Зокрема, сім'я розглядається здобувачкою як динамічна система, де кожен член сім'ї не залишений поза увагою, поважається як особистість, яка здатна активно вплинути на благополуччя сім'ї. Це вказує на усвідомлений відхід від патерналізму (надмірної опіки), спрямовує дослідницькі акценти на ресурси сім'ї, її самостійність, що відповідає сучасним тенденціям соціальної роботи в усіх цивілізованих країнах світу. Щодо міждисциплінарності у наданні соціальної підтримки, потрібно зауважити, що в сучасних умовах необхідно зосередитися на синергії, об'єднанні, взаємодоповненні ресурсів соціальної підтримки вразливих категорій населення. Також цей аспект важливий у період впровадження в Україні соціального замовлення державою послуг у неурядових організацій. У цьому ж контексті цінним у дисертації є те, що усі запропоновані автором змістово-методичні матеріали для неурядових організацій можуть імплементуватися у практику роботи державних організацій, зокрема центрів соціальних служб. Відповідно рекомендовано продовжити науковий пошук саме в частині розроблення інструментів, технологій міждисциплінарної взаємодії у процесі соціальної підтримки різних типів сімей учасників антитерористичної операції.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає,

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.033 присуджує Дулі Аліні Володимирівні ступінь доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.033

Жанна ПЕТРОЧКО